

גדוד טנקים במערכות הגולן

ציוני-דרך שנרשמו מפי בני,
קצין בגדוד

רקע

זהו סיפורו של גדוד טנקים, מכוחות המילואים הראשונים שנודעקו ביום הכיפורים ועלו לרמה לעצור בעד שפעת הטנקים הסוריים הפורצים. זהו סיפורו של קצין-מילואים על גדודו, בו לחם גם בששת הימים של סיון תשכ"ז, ובו שירת מאז. הדברים לא שונו ולא „שופצו“ מעיקרם, אלא הובאו כנתינתם — תוך עריכה עניינית וסגנונית כלשהי, וכמובן, בהשמטות המוכתבות משיקולי ביטחון.

עשרה ימי קרב מתוארים כאן, ימים שבהם עשה הגדוד כבדת-דרך במרחבי הגולן, מהדרום לצפון, ומשני עברי הקו הסגול. כל מעבר מגזרה לגזרה מסמן גם מפנה מבצעי בחיי הגדוד, החותם שלב ופותח שלב חדש:

* בשלב הראשון — מצהרי שבת, 6 באוקטובר, עד בוקר יום א', 7 בחודש — מתארגן הגדוד במהירות, (אף כי בני סבור שהכל נעשה לאט מדי) נע לעמק הירדן, עולה לרמת אפק ונכנס למגע ראשון עם הסורים בשדות אל-על.

* בשלב השני — בימים א'-ד', 7-10 באוקטובר — משתתף הגדוד בהדיפת הסורים עד ממזרח לרמת-מגשימים, עובר צפונה לגזרת חושניה ומשתתף בקרבות לסילוק הסורים אל מעבר לקו הסגול מזרחה.

* בשלב השלישי — בימים ה'-ב', 11-16 באוקטובר — עובר הגדוד לקוניטרה ומצורף לאוגדה המבקיעה לתוך הגולן הסורי. הוא מתקדם מדרום לכביש קוניטרה — סעסע עד כפר נסג' ומשם צפונה לתלים בדרך לכנכר, אך מוזעק בחופזה לסכל את התקפתו של חיל-המשלוח העיראקי באגפם הדרומי של כוחותינו; לאחר מכן משתתף הגדוד בייצוב המערך של כוחותינו בתלים לפני כפר שאמס.

במסע-המלחמה של הגדוד פעל לרוב בעקבותיו ולצדו של גדוד סנטוריונים, שאוגד עם גדוד ה„שרמנים“ וכוחות אחרים לצוות-קרב חטיבתי.

מהבית אל הגולן — משבת יום הכיפורים —
6 באוקטובר עד בוקר יום א' — 7 באוקטובר

סיפורו של הגדוד נפתח „בצהרי היום“, יום הכיפורים. התייצב-בות הגדוד החלה בשעה 12 בצהריים ונמשכה עד שעה 2

בלילה. האנשים הגיעו לאט לאט בגלל קשיי התחבורה. הטנקים הוצאו מחוץ לסככות והועמדו על רמפות, מוכנים להצטיידות, כשהצוות הקבוע מביא אליהם את הזיווד ומחלק אותו ליד הטנקים. כמו כן הגיעו כבר משאיות עם תחמושת עליהן, ומלגזות הובאו מהמפעל השכן, כדי לסייע לפרוק את הפגזים ולהעמיסם על הטנקים. פקודת התזוזה הראשונה נתקבלה בשעה 12 בלילה, אך ההצטיידות האטית גרמה לכך, ששעת התזוזה הוזה לשעה 0200. לא ידענו מה באמת קורה בגזרה. „קול ישראל“ לא שידר ידיעות מדויקות, ולא נמסרה לאנשים שום ידיעה ברורה שאכן המצב קריטי, כפי שהתברר להם, לאחר מכן. יש לשער שזו הסיבה שהאנשים לא עבדו באותה קדחתנות שהיתה אוחזת בהם לו ידעו באמת באיזה מצב עומדת המדינה באותן שעות שבהן הודחלו להם לאטם וגמרו לסדר ענייניהם לפני שהגיעו לגדוד. גם בשעה 0200 הגדוד עדיין לא היה מוכן, ושעת התזוזה הוזה ל-4 לפנות בוקר ביום ראשון. אך הגדוד לא זו אלא בשעה חמש. זוננו כשהטנקים מזוודים, מלאים פגזים, עם גשק אישי, אבל ללא רימונים, כל המשקפות והמצפנים. נאמר לנו שכל הדברים האלה, „ישיגו“ אותנו בדרך; למעשה הם לא, „השיגו“ אותנו וחלקם לא נתקבל עד הפסקת האש.

הפקודה היתה לנסוע עד מקום מסויים על ציר מעאר-מגדל לכיוון טבריה, ומשם להגיע ל„גשר אריק“ (בשפך הירדן לכנרת ליד כורזים) ודרך שם להגיע לרמה בציר כביש יהודיה-חושנייה. כשהיינו מעבר לקיבוץ סוללים, בכביש שפרעם-נצרת, קיבלנו פקודה: לשנות מסלול, ולנסוע בציר צומת גולני — כפר-תבור — צמח. בהגיענו לצמח, תידלקנו את הטנקים בתחנה האזורית של עמק הירדן, לפי סידור שעשה קצין מהחטיבה, סידור פרטי בהחלט אבל ל„עניין“. המשכנו לכיוון עין-גב. כאן נעצרנו לקבל תידרוך אחרון מהמח”ט, ולמעשה כבר בצמח שמענו סיפורים ראשונים מאנשי שם שהיו שם בגוש, אנשים לא מוסמכים שנקרו לנו, וסיפרו לנו שהסורים נמצאים במשק אל-על. התייחסנו בספקנות לסיפורים האלה כי באנו מהשאננות של העורף והידיעות לא היו ברורות. היה זה בשעות הצהריים ולא ידענו בדיוק מה באמת קורה ברמת-הגולן באותן שעות; התייחסנו לכל הסיפורים הללו כמין בדיה מוצלחת או חלום של מי שאולי עבר להם איזה פגז מעל הראש. כי העמק נראה כולו שליו, לא ניראו מטוסי אויב, אמנם מטוסים שלנו עלו כל הזמן, אבל לא ראינו שום פעילות אחרת בעמק — לא הפגזות ולא הפצצות.

סיימנו את ההצטיידות ואת התידרוך והתחלנו לעלות לרמה. העליה בציר עין-גב — סקופיה היא עליה תלולה והתישה את כוחם של טנקים רבים, שנסעו על זחליהם, עוד בטרם נכנסו לקרב. למעשה עברנו את רכס סקופיה עם מספר מועט של טנקים. בהגיענו למעלה אל הרמה, יכולנו לצפות לראשונה על שדה-המערכה ולקבל התרשמות ראשונה מה בעצם עומד לפנינו. עדיין לא היתה לנו שום ידיעה ברורה לקראת מה אנחנו עצמנו הולכים, פרט לעובדה אחת — שגדוד סנטוריונים מחטיבת מילואים אחרת כבר נלחם ומקיים מגע עם האויב בפאתי אל-על, ואנחנו צריכים להצטרף אליו.

התחלנו להתקדם בפריסה מסקופיה, מתקדמים ומחפשים את שדה-הקרב; עד שגילינו את גדוד הסנטוריונים צפונית למחנה אל-על, בשטח ממזרח למזלג הכבישים המובילים לרמת-

מגשימים ונחל-גולן. הגדוד התפרס, פלוגה אחת משמאל לכביש לרמת-מגשימים ופלוגה אחרת — מימין לכביש, כש-הסנטוריונים מימינו. נכנסנו למגע עם האויב בקרב-אש חצי ניח, כשאנחנו נמצאים ליד הגדר של אל-על והטנקים של האויב נמצאים בכביש הפונה מכביש אל-על — רמת-מגשימים לכפר אל-מא. באותו זמן נשלחו פלוגות אחרות של הגדוד, על ציר אל-על — נחל-גולן, ויישרו למעשה את קו-האש של הגדוד. כך תפסנו את כל רוחב הגזרה מכביש אל-על — רמת-מגשימים אל נחל רוקד. בכך איבטחנו את כל הגזרה ומנענו עקיפה או איגוף של הכוחות הנלחמים; בשעה הראשונה של הקרב שלנו נמצאנו סוגרים את הגזרה מערוצי נחל דליות, מצפון למושב אל-על ועד הערוץ העמוק של הרוקד — הנמצא ממזרח. כל פתחת אל-על נסגרה על-ידי הכוח, אמנם בכוחות קטנים, אבל נסגרה. ניהלנו חילופי אש עם הכוח הסורי, כשאנחנו מתקדמים עקב בצד אגודל, משמידים טנק פה טנק שם. הקרב התנהל משלוש אחר-הצהריים עד שש, לקראת השקיעה, כשהשמש בגבנו. הצלחנו להתקדם התקדמות של 2—3 ק”מ עד לכביש הפונה לכפר חיתל. לקראת הלילה יישרנו את הקו הוזה כשאנחנו משמידים כ-20 טנקים שעמדו מולנו. הפלוגות שפעלו בכביש הביטחון מנחל-גולן יישרו את הקו והגיעו אלינו, עד צומת אל-מא, והקו התיישר לקראת לילה. אבדות הגדוד אותה שעה היו טנק אחד פגוע, שני הרוגים, ו-4 פצועים.

ברדת הלילה נמצאנו עומדים על הכביש לחיתל. כוח טנקים קטן עמד מול כפר חיתל בעוד כוח טנקים קטן אחר מתייצב במסעף הכביש הראשי — כביש חיתל; כל אשר באמצע נשאר פרוץ. גדוד הסנטוריונים התארגן להצטיידות מחדש על הכביש מהצומת דרומה.

ב-8 בערב תפסנו עמדות-לילה; לא נערכנו בתניון אלא פשוט צופפנו את העמדות, כשהגדוד סוגר קצת את הרווחים. בשעה 9 הורדנו את הפצועים למטה. עדיין לא הגיעה תחנת איסוף-נפגעים גדודית וטרם נפרסו דרגים ברמה, כדי לתספק את הגדוד; אלה עדיין שהו למטה, בעין גב. ירדנו, הבאנו את הפצועים וחזרנו עם תחמושת ודלק, ובלילה דאגנו למילוי הטנקים בעמדותיהם בדלק ובתחמושת. כל התהליך הזה הסתיים עד שעה 4 לפנות בוקר ביום שני. בלילה הגיעו אלינו שלושה טנקים גוספים, מאלה שפיגרו בגלל קלקולים טכניים. היתה ההרגשה שלקראת בוקר אנו קמים ועולים לעמדות, ויהיה קל, כי אולי כבר הוכרע הקרב, הסורים נשברו. הרגשה זו נבעה מכך שלקראת ערב עשינו „קפיצה“ של 2—3 ק”מ. טנק „מבלבל“ עבר על-ידנו באמצע הלילה ולא ידענו מה נעשה לו. „דפקו“ אותו מ-50 מטר. מקרה זה חיזק את התחושה שהכוח הסורי הפורץ נשבר, ואנחנו עולים עם הטנקים למחרת בבוקר, וכל שנותר הוא רק זינוב וניצול הצלחה.

עם זאת היתה תחושה אחרת, שנבעה אולי גם היא מחוסר-ידיעה. לא ידענו מי יפעל אתנו, למי יש לצפות, מי עוד יבוא ויצטרף. אנחנו נלחמים כבר יום שני, ורואים רק את עצמנו. היתה זו הרגשה מאוד לא נעימה. לוא בא מישהו ואמר: „תראו, יהודים, זה כל מה שמדינת ישראל יכולה להציב פה, ואתם צריכים לנהל את המלחמה“, אולי האנשים היו מסתכלים על זה אחרת. אבל לא נאמר דבר כזה, ויחד עם זה אנחנו רואים שאנחנו נלחמים ונלחמים, ואיש אינו מצטרף אלינו.

בבוקר יום שני, בשעה 0515, עלה הגדוד לעמדות באותה הרגשה טובה שאנחנו כבר מתחילים בהבסת הסורים. עלינו לעמדות בבוקר בהיר, פנינו מזרחה, השמש בעיניים, וערפי-לים קלים רובצים על האדמה. השמש סנורה בעצמה רבה. היה קשה מאוד לראות את האויב, והתותחנים התקשו לזהות את הכלים הערוכים מולם. מאוחר יותר התברר לנו שהטנקים של האויב התמקמו בחורשות ובין גדרות האבנים, וגם כשהשמש כבר עלתה, היה קשה מאוד לאכן את הטנקים בעמדות. קושי נוסף היה פני-השטח. שדה-המערכה מתרומם כאן צפונה-מזרחה לאורך הכביש. כאשר האויב נמצא ברמת-מגשימים וערוך לכיוון אל-על, הוא מצוי בעליונות קרקעית. אל-על נתונה בתוך שקע עמוק, בהשוואה לרמת-מגשימים, כיוון שכל רמת-הגולן מתרוממת מהדרום צפונה-מזרחה. לא ידענו אלו סוגי טנקים ערוכים מולנו: ראינו שהטנקים הם טי-55 וטי-54; על טי-62 עדיין לא שמענו בשלב זה של המערכה, ולא ידענו בכלל את עוצמת הכוח שמולנו; אבל התייחסנו אל האויב כאל כוח בעל עדיפות מספרית גדולה. ההרגשה היתה: תשמיד ותשמיד, אבל תמיד עוד תראה מולך הרבה טנקים. זו היתה ההרגשה כבר מהיום הראשון, אף כי בערב הראשון חשנו סיפוק של ניצחון, כי הנה זנו, וראינו את הסורים מסתלקים אחורה.

כשעלינו לעמדות והשמש היתה בעיניים, נפגעו לנו 3 טנקים כבר במגע אש ראשון. שניים נפגעו בצומת של כביש חיתל ועוד טנק בסביבות כפר אל-מא, כלומר בצד המזרחי ביותר של הגזרה. הטנקים זרקו עשן, והיה חשש כאילו כל הגדוד נסוג אחורה לעמדות, אך המג"ד דירבן את האנשים, לא נתן לסגת מהעמדות ולא נתן לזוו אחורה. אחר-כך הסתבר שלמעשה האנשים לא נסוגו אחורה אלא רק זרקו עשן וניסו לשפר עמדות, כדי לראות מה נעשה מולם. המג"ד החליט מייד להקפיץ פלוגה אחת שמאלה, אל ממערב לכביש הראשי, כדי להשיג זווית ראייה יותר דרום-מזרחית בלי שמש בעיניים. פלוגה אחת עברה ותפסה גבעות משמאל לכביש. לא זו בלבד שכך שופרה התצפית, אלא הוצבה אבטחה על ציר חשוב (כביש מצפון לדרום, הנמצא בסלילה). כבר אז הבנו שהאויב נמצא בכל שטח הרמה, וכל הרמה רוחשת טנקים סוריים.

הפלוגות שפעלו בציר חיתל — כפר אל-מא נתקלו בבוקר במשאיות סוריות בורחות, השמידו אותן ואחר-כך נכנסו לכביש הביטחון וירדו לתוך דרכי הקשתות במורד לנחל רוקד, כדי לחסל טנקים של האויב. אחרי שפגעו במספר טנקים ואחרי שניקו את הקשתות באיזור נחל גולן, חזרו הטנקים והתקדמו עד לכפר חיתל. כאשר נכנסו לכפר, נוצר פה מעין איגוף כלפי אותו אויב שעמד מול הכוחות שלנו, ואז ראו אותו, יכלו לדווח בדיוק היכן הוא, וגם ניהלו איתו קרב-אש מאגפו. בבוקר, הכניס המח"ט לפעולה את גדוד הסנטוריונים שעמד ערוך לאורך הכביש מהלילה. הסנטוריונים נכנסו לפרצה בין הפלוגות שלנו במרכז הגזרה. כוחות אלה — הטנקים היורדים חזיתית ופלוגה אחת משמאל לציר, ועוד טנקים אחדים שבאו מכיוון כפר חיתל וכאילו איימו לאגף את האויב — גרמו כולם יחד לשבירת האויב: בסביבות הצהריים נשבר האויב, והתחיל לברוח, כשהוא משאיר אחריו טנקים

פגועים או נטושים. נספרו בין 20—30 טנקים פגועים בשטח שאנחנו נלחמנו בו, בתוך החורשות. בשלב זה כבר התחילו לזרום דרכנו כוחות אחרים ולהתקדם לצפון-מזרח, והאויב נסוג מרחק של ממש. בשעה 1200 נערכנו על הכביש עד שהצטיידנו והתארגנו, ויכולנו להמשיך בנסיעה עד רמת-מגשימים בלי להתקל באויב. שם נתקלנו בכוחות נסוגים לכיוון מעוזי הגבול שלנו. קיימנו עם כוחות אלה מגע אש אבל לא היה זה קרב ממש. האויב פינה למעשה את כל השטח הזה.

מרמת-מגשימים פנינו צפונה ונסענו בדרך העוברת ממערב לתל-פארס (הר פרס) שהיה אז בידינו. בדרכנו קדמו לנו יחידות שניהלו קרבות-אש עם כל כוח סורי מזדמן. עשינו את הלילה בחניון לילה באיזור אום אידג'יר, כ-4 ק"מ מערבה לגבעת אורחה. באותו יום היו האבידות שני טנקים שנפגעו בבוקר, וטנק אחד מהפלוגות המזרחיות שלנו. האבידות בנפש היו שני הרוגים: מטנק אחד יצא כל הצוות ללא פגיעה, מטנק אחר היו שני פצועים ו-2 הרוגים, ובפלוגות המזרחיות לא היה אף נפגע אחד למעט פגיעות קלות.

לדעתי יש ליחס את שיעור ההיפגעות הגמוך של הגדוד בכלל, כל משך המערכה, לתפיסה הקרבית של המג"ד, שדרש כל הזמן תנועה, אפילו כשהקרב ניית, הוא גרס שהיחידות חייבות לנוע כל הזמן, לגלם גישה תוקפנית. אפילו כשאתה יודע שאתה קטן ואין לך יכולת, אתה מוכרח לפעול תוקפנית. מבלי להיכנס להערכות מבצעיות, הגדוד שלנו פעל בתוקפנות בכל שלבי המלחמה.

בליל ה-8—9 בחודש הצטיידנו בחניון. גם בחניון הלילה הזה הביאו לנו טנקים נוספים (עוד אגע בנושא החימוש אצלנו בגדוד. זוהי פרשה בפני עצמה).

אותו לילה קיבלנו לראשונה תמונה כללית על מה שקרה בגזרה, כבר היו אוגדות למעלה ברמה, וידענו מי המפקד עלינו, היתה תחנת איסוף נפגעים מסודרת במחנה אל-על, והפצועים שלנו פונו לשם. כבר נסתדרו הדברים, ידעת לאן לנסוע, לאן ללכת, למי לפנות. באותו יום קיבלתי סוף סוף מידע, ידעתי שהסורים פרצו לכל מרחב הרמה בכוח גדול מאוד. ידענו על חטיבות שלנו שנפגעו קשות בקרבות הבלתימה הנואשים. ידענו עתה שלעם ישראל אין כוחות נוספים להעלות לרמה. התחילה לחדור סוף סוף התודעה עד כמה המצב היה קריטי בימים הראשונים, ועד כמה עמדנו בגבנו אל הקיר. בעצם אני מתכוון לפיקוד ולא ללוחמים, כי לא היה זמן לעבור בין החיילים, ואינני יודע אם כל מפקד של פלוגה או מחלקה מסר את זה לאנשים, אבל המפקדים עד רמת מ"מ ידעו כבר באותו זמן, בלי מליצות, שכאן חייב כל אדם להשליך עצמו מנגד, כיוון שזה מה שיש לעם ישראל, ומוכרחים לנהל את המלחמה עד חורמה ולא יעזור שום דבר! אין לעם ישראל עוד כוחות כאן. עד שיגיעו עוד כוחות, אנחנו מוכרחים לפרוץ ולרוץ, ואין פה מקום לשאלה מתי יחליפו אותנו. כבר יומיים נלחמים, אף אחד לא נתן לנו לנחת, לא ישנו בלילה, כל זה נדחק לקרן זוית.

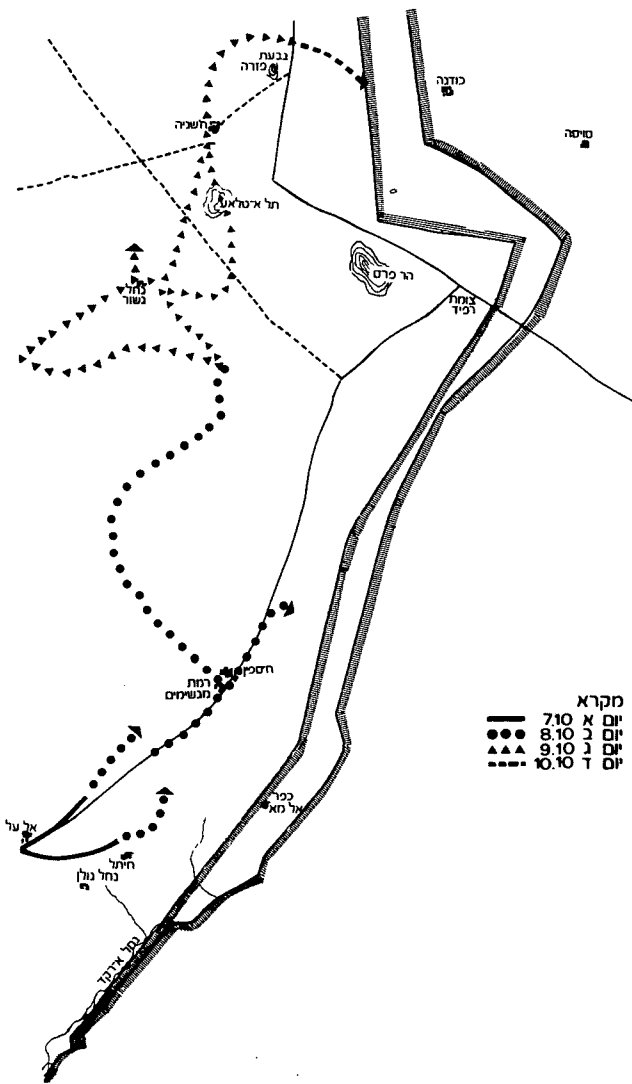
וכאן כשאני מספר על זה שהאנשים שואלים מדי פעם מתי יחליפו אותנו? מדוע אנחנו כל הזמן נלחמים? — צריך להבין שאנחנו גדוד „שרמנים". היחס שלנו לעצמנו, או היחס אלינו מצד הפיקוד הוא כאל „ליגה ג'", כי מה זה בעצם „שרמנים"

ברגע שפגעו בטנק האויב מניחים לצוות סיכוי לברוח. וממש כך קרה, בעיקר בקרב הזה. באותו זמן שאנחנו טיהרנו את האיזור, עלו שיירות של יחידותינו מלמטה למעלה (לעבר חושניה) והיה קשה מאוד לזהות מי לנו ומי לצרינו. עלי לציין שלמדנו ותירגלנו כיצד לנהוג במקרי היתקלות בכוח בלתי-מוזנה; תמיד היו מפקי פקים בכך, אבל הפעם פעלנו כך, בהתאם לתרגולת, בכמה מקרים וזה עבד מייד. כשאתה רואה יחידה ואינך יודע אם הכוח ממול הוא שלנו או שלהם (בעיקר באבק הזה — אבק בולת — שנדבק לטנקים, יא צבעו של הטנק אשר יהיה — כולם דומים ובעיקר משאיות ורכב רך).

הפעם קראנו לכוח ממולנו; תוך שניות קיבלנו תשובה והו' דהות מיידית, וסימנו זה לזה היכן הכוחות; התרגולת פעלה, ולדעתי זה הציל כוחות כי היינו „דופקים" את כולם מאחר ורק חיפשונו את מי ל„דפוק".

בשעה 1000 קיבלנו הודעה שגדוד הסנטוריונים נתקל במערך צפוף בהתקדמותו מכיוון חושניה ועלינו לשנות כיוון ולחזור מייד מזרחה לעזרתו. פנינו ונענו במהירות; עברנו את נחל-גשור ותפסנו עמדות משמאל ומימין לציר-הנפט, ומימין לו, כשפנינו לכיוון חושניה. יותר מאוחר הסתבר שחושניה היתה האגוז הקשה של הפריצה הסורית במרכז הרמה. שם הקימו את המאחו הגדול והחזק ביותר, מגנן ג'ט רציני, טילים, תותחי ג'ט נגרים וטנקים.

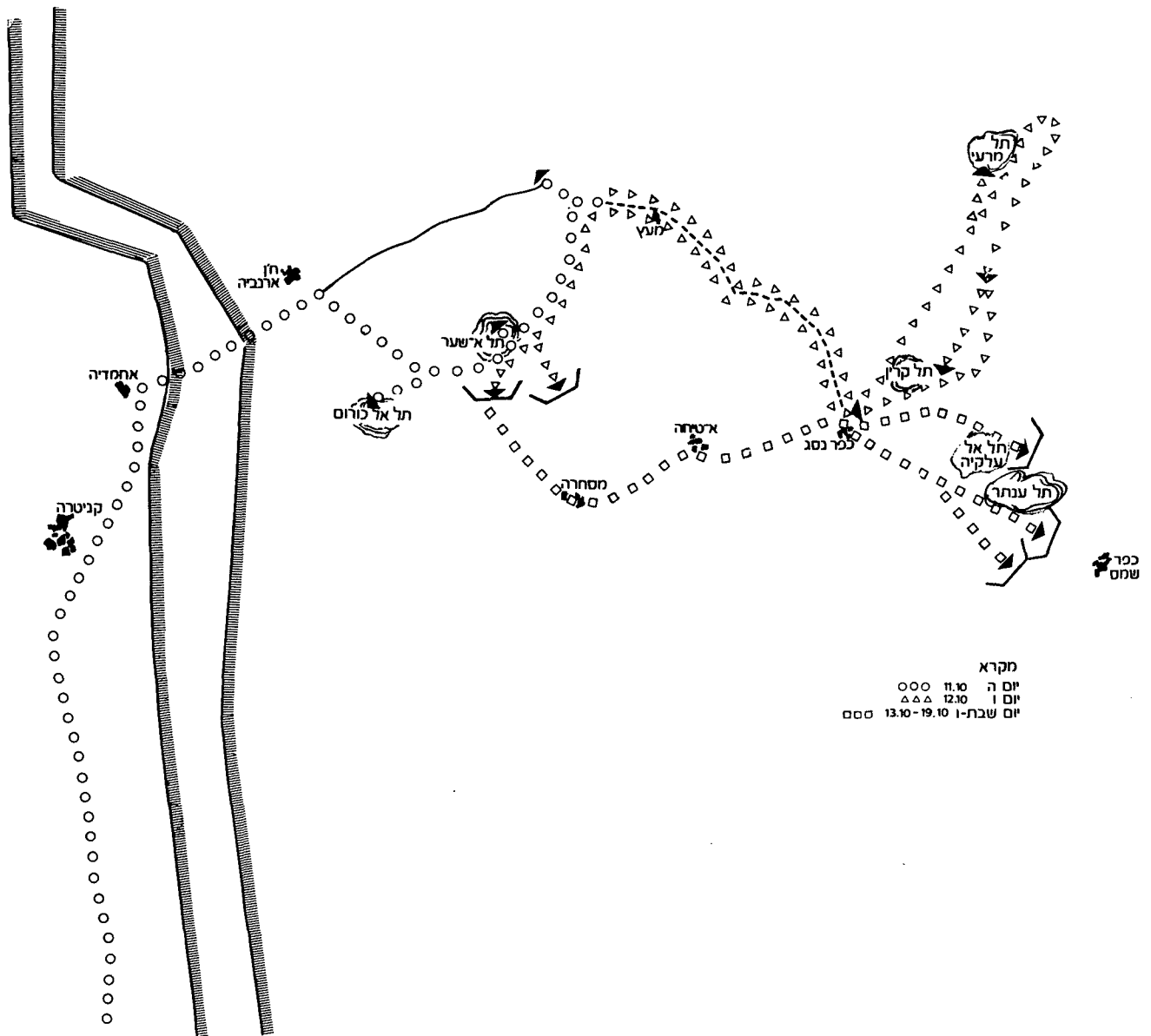
למולנו הרע, העמדות שתפסנו היו מול המימד הרחב של המגנן, בדיק מהאיזור הצפוי; הם פיזרו כנראה מוקשים באזורי פריצה אפשריים, וחל"מ המג"ד עלה על מוקש בהיכנסו לעמדות. היתה עוד השתהות מסוימת, נעשה עוד ניסיון, אולי בכל זאת נצליח להסתער מהמימד הרחב; אולי היתה פה תפיסה מוטעית, אולי מישוהו חשב שאם צה"ל ישאיר כוחות חיפוי ויסוג קצת ויתקוף מצד אחר, יהיה בזה משום „נסיגה" וכיוון שעלינו מפה, מוכרחים להמשיך ולהסתער. הניסיון שנעשה — נכשל. טנקים נפגעו והתברר שאין שום אפשרות לכבוש את המגנן מהכיוון הזה. באותה עת התקבלה פקודה להשאיר פלוגה אחת למגע-אש עם המגנן, ולשלוח את שאר הכוח לעזרת עוצבה אחרת שבלמה בציר רפיד, והיתה נתונה בסכנה של פריצה סורית בציר ההוא. כאמור, המג"ד עלה על מוקש ופונה. הוא לא נפגע פגיעה קשה, אבל פונה לאחור לנחל-גשור, במקום שהתמקמה תחנת איסוף הנפגעים שלנו. כאשר נפגע המג"ד, נטל הסמג"ד את הפיקוד. עתה נטל עמו את תשעת הטנקים שנתרו, ודהר על ציר הנפט לכיוון רפיד. אבל כשהגיע בדרכו לאיזור בו חנינו בלילה, קיבל פקודה שלא לעזור; המשימה בוטלה, כי התגברו בלעדינו. ואז, בפיקוד סגן מפקד האוגדה שלנו, שבו ועלו על המגנן מהמימד הצר שלו, כשהם נעים מימין לציר-הנפט בפריסה רחבה, בחיפוי הדדי תוך תנועה לכיוון המגנן במימד הצר שלו, בעוד הפלוגה שנשארה במקום מקדם וחלק מגדוד הסנטוריונים מקיימים מגע-אש עם המגנן. תשעת הטנקים שטפו את המגנן בערך בשעה 4 אחר-הצהריים משמאלו, מאגפו המזרחי* המתחם של חושניה נפרס למרגלות תל אל-טלאע, והתל הנמוך יותר בין ציר-הנפט וחושניה. שני התלים מצפוניו של המגנן שולטים

בעלי תותח 75 מ"מ ואפילו 105 מ"מ? התהלכה בדיחה שהטנקים האלו יגנו על בתי הזיקוק אם יקרה משהו, לכל היותר ישלחו אותנו לגבול לבנון, אבל מי חשב שאנחנו נהיה טנקים של הקו הראשון? וברגע שהטנקים האלה הגיעו לקו הראשון, האנשים כל הזמן ציפו: „טוב, בסדר, אנחנו הצלחנו להתארגן והגענו ראשונים, אבל איפה כל הסנטוריונים וה-פוטונים וכל נשק צה"ל שצריך להחליף אותנו". כי בתותחי 75 מ"מ מול טי-54 וטי-55 שלהם זה בכל זאת טנק נחות, ומה עוד שלשרמן צללית כה גבוהה.

ביום ג' בבוקר ה-9 בחודש, קיבלנו הוראה לנוע לדרום-מערב כדי לבער כוחות אויב שנשארו בשטח ועלולים להטריד אותנו מהאגפים, כאשר נמשיך להתקדם. באותו זמן המשיך גדוד הסנטוריונים לנוע צפונה לעבר חושניה, כשהוא מנהל קרבות עם האויב הנסוג באיזור. נענו לדרום-מערב, לא מצאנו כל אויב עד שראינו מספר נגמ"שים; ירינו לעברם וראינו חי"ר בורח. עלי להגיד שיש יחס סלחני לאנשי הצוותים. הטנקים-טים בעצם משחקים איזה „פייר פליי". ברגע שהם דופקים את האויב, יש להם הרגשה שהקרב נסתיים לגבי השריון, ונותנים לצוות לברוח. המג"ד ניסה להסביר לאנשים — גם בקשר וגם בעל-פה — שאויב שבורח היום יופיע נגדנו במערכה הבאה, אבל כנראה שיש משהו בלב היהודי; שכן

* כאן הצטרפו אל המח"ט להסתערות על חושניה עם גדוד הסנטוריונים.

עקב קשיים קרקעיים, ואז נסענו על ציר כביש קוניטרה-רפידי עד למקום בו פונה הכביש לכיוון מזרח. בדרך, מדרום לאותה תפנית, התמקמנו לחניון הלילה, בסביבות השעה 3 לפנות בוקר ביום רביעי (10 באוקטובר). שם הצטיידנו ונספנו לנו שוב טנקים חדשים. בשעה חמש לפנות בוקר יצא הגדוד כחלק מכוח חטיבתי, כדי להשיב לידינו את חושניה. לא נתקשינו בכך. בתוך חושניה עצמה אירע מקרה בטנק אחד שנראה נטוש, ומסתבר שנשאר בתוכו צוות. הוא ירה יריה, יום אחרי שנפגע, פגע בטנק שלנו וגרם למותו של אחד הבחורים בטנק זה. אני מציין כעובדה, שהטנק נראה פגוע אך למעשה לא עלה בלה-בות; אולי היה חבל ליהודים על הטנקים שכן רצו שהם יישארו שלמים, אבל במקרה זה טנק, שהיה בחזקת פגוע יום שלם ולילה שלם, פגע למחרת בטנק שלנו מטווח די קצר.

כשנתפסה חושניה, נשלחה פלוגת טנקים לתל פורה הנמצא ממזרח לחושניה על ציר הכביש קוניטרה-רפידי, ומדרום לציר הנסיגה הסורי לכודנה, הוא הציר ששימש לפריצה הסורית הגדולה. הקרבות שם היו קשים, כי גם הכוחות הנסוגים וגם הארטילריה ניסו בכל כוחם לאבטח את ציר הנסיגה. שם נפרסה

על כל השטח, ומי שמחזיק בהם ובחושניה, שולט על כל אפשרויות הגישה לציר מחושניה אל העורף הסורי. כאמור, היה זה אחד ממאמצי הפריצה העיקריים שלהם. ולא זו בלבד, אלא עקב ההתנגדות הקשה בה נתקלו הסורים בצפון, כאשר חטיבה צפונית לא נתנה להם להתקדם ובלמה אותם כהלכה, נמצאו הסורים במצב שאפשרויות ה"ניקוח" ודרכי הנסיגה שלהם לאחור עברו כולם דרך חושניה לכיוון כודנה-סויסה. יתר דרכי היציאה כבר נסגרו: רפיד היתה בידנו, את קוניטרה והאיזור הצפוני חסמה חטיבה צפונית, ולכן נסוגו הכוחות הסוריים דרך חושניה. ממילא ברור מדוע כה חיונית להם עתה חושניה, מדוע זרמו אליה כוחות בתחילה ומדוע נאחזו בה, ומדוע גם עתה זרמו אליה כוחות. אף כי אנחנו כבר היינו בחושניה והחזקנו בה, עדיין הגיעו לשם טנקים סוריים מכל הכיוונים, אמנם במספור ולא במאורגן, אבל עדיין היה צורך בלחימה נגד טנקים שהתקדמו לאיזור הזה.

התמקמנו באיזור חושניה ללילה ומייד ספגנו הנחתה ארטי-לרית, ולא היתה ברירה אלא לצאת מחושניה דרומה, ושם תפסנו חניון לילה. לא היתה אפשרות להעביר אספקה לחניון

במצב שנמצא ביום חמישי בבוקר, איבד את כוח-ההרתעה שלו. אין זה צבא חלש או מובס ומוכה. הוכחנו לסורים שאנחנו יכולים „לזרוק“ אותם החוצה, אבל איבדנו את ההרתעה שלנו, כי הסורים הוכיחו שהם יכולים לפרוץ פנימה. וכדי להבטיח לעצמנו שמחר ומחרתיים לא תהיה מלחמה חדשה, עוד צריכים להכות אותם שוק על ירך, כדי להשיב לעצמנו אותה עמדת הרתעה, שהיתה לנו אחרי מלחמת ששת-הימים. הוי אומר, לגבי כל חייל וחייל, שהיתה לו אשליה שהנה החזרנו לעצמנו את הקו הסגול ובזאת גמרנו, אמרה הוראה זאת שנפתח שלב ב' במלחמה של צה"ל, אותו צה"ל המכה, הנלחם והפורץ המוכר היטב מששת הימים.

ביום חמישי בשעה 3 אחר-הצהרים קיבלנו את פקודת התווזה; התארגנו במהירות על כביש רפיד—קוניטרה ופנינו צפונה; נאמר לנו שהכוח השכן לנו פרץ מגשר אחמדיה ועלינו לבוא בעקבותיו ולפרוץ קדימה.

אחר השתהות קצרה של 20 דקות על הכביש התחלנו לנוע לצומת אחמדיה, והגענו לשם לערך בשעה 4 אחר-הצהרים. בבואנו שררה שם מהומה. היו שם מספר סנטוריונים ששבו אחורנית כשהם רצים, חלקם בוערים, עם אנשים פצועים על הסיפון, וזה השרה אירה עגומה על אלה שצריכים להיכנס קדימה. נתקבל רושם ראשון של קרב קשה ואכזרי. אך לאמיתו של דבר מוכרחים לציין—כאשר עורכים השוואה בין קרב הבלימה לפריצה—(ולא אנחנו ביצענו את הפריצה) שלאחר ההבקעה, לאחר ששברו להם את הקליפה הראשונה, הקרב הזה הזכיר לנו את מערכת הפריצה לגולן במלחמת ששת הימים, על כל הסממנים. קודם כל, הסורים ברחו. צריך להגיד זאת לעצמנו; הסורים השתפרו והם קיבלו ציוד חדש, וזה היה הגורם המשפיע: כמות טילים בלתי מוגבלת, אותו נשק משופר שהיה בידיהם. אבל אותו חייל שפעם ירה עלינו בנשק וברח, אותו חייל ירה עלינו בנשק משופר—וברח. ללא ספק הם ברחו. לפנות ערב, נכנסנו פנימה וחדרנו 17 ק"מ מעבר לקו הסגול, מעבר לתל-שער, עד המסעף לכפר מעץ בכביש מחן-ערנבה לסעסע; ולא היה שום כוח בדרך שיעצור אותנו או שיירה עלינו. רצנו קדימה והסנטוריונים לפנינו, רצנו פנימה ונכנסנו לחאן ערנבה. כאן פנינו ימינה לעבר כפר ג'בא, מכאן עלו כוחות על תל כורום (ממערב לג'בא), וטיהרו אותו, ואחר-כך נשארו לחסימה למנוע קטיעת הציר על-ידי כוחות שעלולים לבוא מכיוון דרום. שאר שתי הפלוגות והסנטוריונים בראש דהרו לכיוון המסעף. כאן ירו עלינו מנשק קל, במשך הלילה (ליל 11—12 באוקטובר). טנקים סורים תועי-דרך הגיעו וירינו עליהם. לעיתים היינו חייבים לדומם את הטנקים כדי לשמוע בדיוק מי בא, כי היה קשה לאבחן קולות; וכדי לגלות אם זה טי-55 או סנטוריון היה הכרח לדומם את המנועים. ידענו שחטיבה אחרת נלחמת מצפון לנו וראינו אש, וחששנו שבסערת הקרב הם עלולים להתקדם לעברנו; רצינו למנוע אפשרות של ירי זה על זה, כי הם היו קרובים מאוד אלינו—עד כדי 3 קילומטרים.

בלילה ישנו בתוך מתחם באיזור המסעף; מפעם לפעם ירו עלינו מנשק קל, והשבנו אש לכיוון הירי. חוץ מזה לא היתה פעילות. כל אבידות הגדוד בפריצה היו פצוע אחד, סמ"פ שנפצע מפגיעת נשק קל בצואר, ועוד 3 חבר'ה שנפגעו בנסעם בגיפ שנכנס אחרי הכוחות. שום טנק או נגמ"ש לא

ארטילריה כבדה, קטיושות וכל מה שיכלו להטיל, כדי להחזיק את הכביש הזה לתנועה. כוחות שלנו נעו לתל פורה, תפסו את המסעף ויותר מאוחר הגיעו עד הקו הסגול בצהרי היום. פה התארגנו הכוחות, נחו קצת—אם אפשר לקרוא לזה מנוחה—והועלה הרעיון לפרוץ ולהתקדם לאורך ציר סויסה, אבל הרעיון הזה גווע באיבו. חשבתי שאולי חסרו כוחות לבצע זאת. גם אצל האנשים נוצר רושם שהנה סוף המירוץ; ורקנו אותם, חזרנו אל הקו הסגול וסיימנו את המלחמה. אחרי הכל, איך עברנו אז את הימים האלה?—האנשים פשוט לא ישנו, צוותים בקושי החליפו כוח. כשירד הלילה ואפשר היה לישון, היה עוד צורך בהצטיידות ובעבודת החוליות הטכניות. מ"פ המפקדה, עם כל אנשיו, אירגן לו כוח-חילוץ, שעמו הגיע לכל מקום בו נמצא הגדוד בלילה וכל לילה הגיעו לשם השליש, מ"פ המפקדה, חוליה טכנית, חוליה חימוש, עם מים וכל הציוד הדרוש. באותם ימים ראשונים לא ישנו אפילו לילה אחד.

בגמר הקרב על ציר כודנה שבנו אחורה לחניון לילה. בתחילה ירדנו לשטח הפתוח בין תל-פורה ומחנות הצבא של חושניה, אבל כיוון שהתחלנו לספוג אש ארטילריה בסביבה,—אמנם אש לא מדויקת אבל בכל זאת אש ארטילריה—הוהלט להתארגן באיזור מדרום לנחל-גשור לחניון לילה. לשם הגענו בערך בחצות, ולמרות ההצטיידות, התיקונים הטכניים וכל הקשור להתארגנות כוח ללחימה מחדש, הרי היה זה הלילה הראשון בו החבר'ה יכלו לישון בשקט.

אחד הדברים הגרועים היה שתחנת איסוף הנפגעים הגדודית והבסיס המוצק של הגדוד נשארו באל-על. אנחנו התקדמנו והבסיס נשאר מאחור. במקום לפנות למקומות הרבה יותר קרובים לארץ, היינו מפנים לנחל-גשור, אל תחנת איסוף החטיבתית, ומשם אחורה לאיזור אל-על, שהיה מופגז כל הזמן. שני המקומות גבו את המס שלהם, מיקום שניהם היה גרוע מלכתחילה, והיו צריכים למצוא מקום אחר, אבל זה לא תוקן, ולא ברור לי מדוע ציר פנינו הנפגעים לא היה ידוע לנו. הגדוד קבע לעצמו ציר, כיוון שידענו שציר זה פנוי ולא נאמר לנו בפירוש מהו ציר-הפנינו שנקבע, למשל כשנסענו מנחל גשור לרמת-מגשימים, היתה מטווחת כל הדרך הזאת וכשהאויב ראה רכב שלנו נוסע התחילו להפגין אותו; מספר פעמים נסעו עם פצצות אחורה, וכל הזמן ספגו פגזים על הדרכים האלה, בזמן שהיו ברמה צירים מנחל גשור מערבה הישר לבקעה. אשר לשאלות הסיוע: עד לקרב על חושניה לא הורגשה במ-יחד הארטילריה שלנו; בחושניה היתה זו גם הפעם הראשונה שראיתי מטוסים שלנו הפועלים ממש לטובתנו, בסיוע צמוד לכוחותינו.

הפריצה בציר קוניטרה-סעסע ובלימת חיל-המשלוח העיראקי — ימים ה' — שבת, 11—13 אוק'

ביום חמישי בבוקר, 11 באוקטובר, חזרנו לחושניה והתמקמנו בחניון יום. למעשה היה זה הזמן הטוב ביותר לישון, משעה 6 לפנות בוקר עד שעה 3 אחר-הצהרים האנשים נחו וישנו היטב. כאמור האנשים חשבו שהמלחמה תמה, וידענו כי הקו יוצב מחדש לכל אורכו, וכי כבשנו שוב את כל המוצבים פרט לחרמון. ואז בצהריים, הגיעה הוראה מהמח"ט; נאמר לנו שהקו התיישר, אמנם סילקנו את הסורים מרמת הגולן שממערב לקו הסגול, אך קיימת עדיין בעיית ההרתעה. למעשה צה"ל,

נפגעו בכל 17 הק"מ בפריצה — לא לנו ולא לגדוד הסנ-טוריונים.

גיסיון קשה היה לנו בשאלת פינויו של אותו פצוע. כאמור, נפצע בצואר, ושותק בחצי הגוף; היה חשש כבד מאוד לחייו. גם הרופא שהיה שם (הוא היה במקרה רופא של גדוד צנחנים) בדק אותו ואמר שסיכוייו להשאר בחיים אפסיים. רצינו לפנות אותו אחורנית, אבל הכוח היה בכפר ג'בא לרגלי תל שער והמרחק לפינוי היה כ-10 ק"מ. היתה סכנה לפנות אותו לאחור. וכך נשאר הפצוע איתנו כל הלילה כשהמוראל של החברה הושפע מכך. רק ביום שישי בבוקר הגיעה אלינו האספקה עם הזחל"מים ופינו אותו, כשהתברר שהדרך פנויה. לשמחתנו הרבה הוא חי ויצא בשלום, חוץ משיתוק בחלק מהיד, ובכך היתה הקלה על מצפונם של אלה שהחליטו כפי שהחליטו. אבל הדבר לא שינה את הטעם המר של אי-יכולת לפנות פצועים לאחור. באותו לילה שמחנו כאשר קיבלנו כוח צנחנים, מחלקה או שתיים, לאבטחה, והדבר סייע רבות.

בבוקר יום שישי (12 באוקטובר), התפרסנו במחנה הצבאי ותפסנו עמדות, בעוד הצנחנים הולכים ומוציאים את החיילים הסורים מהבונקרים. היו שם עשרות רבות של חיילים. ישנו בלילה במחנה הסורי, והם לא פגעו לא בטנקים ולא בציוד אחר. הם נכנעו, ובבוקר אספו אותם.

כשהגיעו דרגי האספקה בבוקר, לא הביאו דלק לזחל"מים, לרכב הפיקוד של הגדודים והחטיבה ולרכב הצנחנים. צריך להביא בחשבון שגדוד טנקים הפורץ פנימה משאיר שטח בלתי מטוהר. במקרה ש"נדפק" טנק והצוות קופץ החוצה, מישו צריך לקחת אותם, אם אתה ממשיך בהתקדמות ולא נשאר בשטח. לא רצינו להשאיר ולהפיקר אנשים בשטח, וזחל"מי הפיקוד נהגו לאסוף את הצוותים. צריך לתת את הדעת על כך, מה קורה ברגע שטנקים נפגעים, מי אוסף את הצוותים בנסיגה או בהתקדמות מהירה שכזו, האם משאירים אותם בשטח או לוקחים אותם עם הכוחות. בהתקדמות — השטח הזה הוא כולו שלנו; אבל בנסיגה הבעיה תמורה יותר. התמקמנו ושהינו שם במשך היום, עד שעה 1400. במשך השעות האלה ספגנו גם הפגזות ארטילריות וגם גיחות של מטוסים סוריים, והיתה זאת הפעם הראשונה של גיחות מכוונות אלינו. כ-24 מטוסים ירדו עלינו — 3 גיחות של 8 מטוסים כל פעם. התוצאות היו — אפס. הפגיעות — לא מדויקות, נפצע מ"פ אחד שישב מחוץ לטנק, מרסיסים. היה להם מאוד קל לזהות אותנו בגלל הפנלים לזיהוי. אני חושב שכאשר הם המריאו מדמשק הם ראו את התל, פשוט באו בטיסה ישירה וראו את הפנלים והטילו את הפצצות.

בשלב מסוים קפץ מישו על הרעיון וצעק להוריד את הפנלים, ואמנם אז הפגיעות היו מרוחקות כי היה קשה להם לזהות ולא היו נפגעים. באותו יום נפצע חייל אחד שקפץ וסגר מכסה מנוע על הרגל ושבר אותה.

בשעה 2 אחר-הצהרים קיבלנו הוראה לנוע לכיוון כפר נסג', שם נלחמים כוחותינו באויב. נסענו בעקבות הסנטוריונים, נכנסנו לתוך הכפר, פנינו שמאלה ומצאנו כוח של חטיבה אחרת, שנפגע על-ידי כוח טנקים. הכוחות התפרסו מתל קרין לתל מרעי (מצפון), ההתנגדות לא היתה רצינית ובקרב זה לא היו לנו נפגעים. אותו כוח שנכנס לפינוי לשם, לא נע כנראה בפריסה מספיק רחבה. הוא נכנס לכפר נסג' ופנה שמאלה

על ציר הדרך, כך שכל הטנקים היו מכוונים לחזית ואז נפגע ממכת אש רצינית בהתחלה. אנחנו נכנסנו בפריסה רחבה ולמעשה איבחנו עצמנו, דבר שנלמד תמיד בשריון. אין כאן חידוש, אבל מתקבל רושם שאנשים תמיד שוכחים זאת: אתה פורס רחב, אתה מאבטח לך את הגורות, אתה בטוח מפני אפשרות שנמצאים קנים באגף כדי ל"דפוק" את כוחותינו, כמו שעשינו אנחנו, בחושנייה, כאשר נכנסנו מהאגף ו"דפקנו" אותם. נכנסנו לנסג' בפריסה רחבה, עברנו ליד תל-קרין והגענו עד תל-מרעי צפונה משם.

ברגע שהגענו לתל-מרעי, הגיעו ידיעות ראשונות על כוח אויב שנראה נע מערבה על הציר בין כפר שאמס וג'בא; אחר-כך הוברר שזהו חיל-המשלוח העיראקי. בעוד שאנחנו נעים לצפון-מזרח, נראו כוחות גדולים של אויב נעים לעברנו מדרום, משייח' מסכין. פנינו לאחור בפריסה רחבה וחייפשו את האויב מדרומו; לפתע התקבלה הוראה לנוע לאחור בכל המהירות ככל שנוכל. התוראה הזו גרמה לבהלה: מה פירוש "לרוץ לאחור"? אתה מכניס יתודים להרגשה שהגה כבשנו וכבשנו, ושוב האויב הפתיע אותנו; ואיפה כל הכוח? ומה עושים בכל הצוותים, שנשארים בשטח? (הבעיה שהו-כרתי קודם). בשלב זה היו לנו מספר טנקים שהתקלקלו טכנית, ואשר גררנו אותם בטנקים אחרים. ההוראות שהגיעונו היו שיש לסגת לקו הסגול בכל המהירות. לא פירשו מהי הסיבה לכך, אבל היא היתה ברורה: מישו מכתר אותנו, מנתק אותנו. דיברו על אויב בשלושה צירים, שכולם ניצבים לציר-התנועה שלנו, ולמעשה הובן שמישהו חוסם לנו, ואנחנו עלולים להיות מכותרים, או מישו פורץ שוב למדינה דרך הקו הסגול. התמונה לא היתה ברורה, עוד לא היה ברור לנו שאנחנו נמצאים קדימה ואין מאחורינו כל כוחות. בשעה זו החלטנו לנטוש את הטנקים שגררנו ולרוץ. אין ברירה. נטשנו את הטנקים ולקחנו את הצוותים. הם נכנסו לנגמ"שים של המפ"קדה, שעמסו וצופפו לוחמים בתוכם. למעשה הפך כל זחל"ם בבחינת מלכודת מוות. כך נסענו והגענו עד צומת הצירים בתחתית תל שער. בנקודה זו אול הדלק בזחל"מים. ציינתי לעיל שבבוקר לא תידלקנו את הזחל"מים, כי לא הגיע דלק, וכל הזמן טענו, אין לנו דלק ואי אפשר לרוץ. אבל היינו מוכרחים לרוץ, והנה נעמד זחל"ם אחרי זחל"ם. רכב המח"ט, המג"ד, וכל שאר הזחל"מים נתקעו. ובשעה שכולם נסוגים אל הקו הסגול תקועים שני זחל"מי-פיקוד כ-10 ק"מ מהקו הסגול, עמוסים לעיפה באנשי צוותים נוספים בכל זחל"ם, כולם יושבים בצידי הדרך ומחכים.

המג"ד נתן הוראה לצנחנים שנסעו בעקבותינו להעלות על הזחל"מים שלהם את צוותי הטנקים שבדרך, לסלקם מהדרך ומהשטח, אבל גם פקודה זו לא עזרה מחוסר מקום. זחל"מים וצוותים נותרו בשטח — ופירושו של דבר לנטוש ציוד כזה. האפשרות היחידה להציל את האנשים היתה להסיע אותם על סיפוני הטנקים.

כאן התקבלה פקודה למקם את הטנקים בהתאם להתפתחויות החדשות. המג"ד מיקם את הטנקים בשטח כשפניהם דרומה. על הציר הפונה מתל-שער לדרום מזרח, נגד אפשרות הפריצה. (יכזור נשארו טנקים שלנו באותו שטח גם בערב הקודם, לאבטח דרומה בזמן שיתר הגדוד פרץ קדימה, אחרי שכבשו את תל-כורום). בעת שנערכו שם, פונו הצוותים על ידי

להתקרב לטווחים כאלה שבטלסקופ ראו משהו, כי אחרת בכלל לא ראו. הם נכנסו ל"טווח קרבי", בטווח זה כאשר אתה מציב מטרה במרכז הטלסקופ, אתה פוגע בכל מקרה. ירינו בטווחים של 150, 200 מטר. בטווחים יותר גדולים אתה מוכרח לראות את השגתות ומוכרח לכוון יותר במדויק אך בטווח הזה גובה הטנק מספיק, ואתה פוגע, לאו דוקא בתחתית ולא באמצע, למעלה או למטה אבל אתה פוגע. כשהאיר היום התברר לנו שטנקים, "נדפקו" ממש בתוכנו, לידינו, והפתיע לראות אותם. בהאיר האור נוספו לנו כוחות הסנטוריונים שבאו מימין, וחטיבה באה משמאל, וכתשו את כל הטנקים האלה. תפסנו גם שני שבויים עיראקים פצועים. היתה זאת דיביזיה עיראקית, אבל מולנו עמדה חטיבה מתוכה. גדודנו השמיד באותו יום 6 טנקים. אבל אלה היו הראשונים, שכל אחד מהם משך אחרים בעקבותיו, כמו שמשכוכית מובילה את העדר. ברגע ש"דפקו" להם את המשכוכית הזו, הם בכלל לא ידעו מה קורה להם.

ייצוב הקוים — 13—16 באוקטובר

לערך בשעה 8 קיבלנו הוראה לשוב ולנסוע לאיזור כפר נסג', המקום בו היינו לפני שהתחלנו בריצה לאחור. התמקמנו לחניוני-יום ובלילה עברנו לחניון-לילה, כך כל יום השבת (13 באוקטובר), וכל יום ראשון (14 בחודש). ספגנו הפגזות לסירוגין אך לא היה שום אירוע מיוחד. הציוד היה מגיע בלילה, לא היינו צריכים כמעט דלק, כי כמעט לא נסענו, ולא ירינו. ביום ראשון התקיפו אותנו מטוסים, בירי לא מדויק. טוחיו אחד, שעשה תפנית חדה עלינו, קיבל צרור של 0.5 אינטש ונפל על ידינו. ראינו אותו נופל ומתפוצץ כ-500 מטרים מאתנו.

התצפית ראתה את הכוחות הסוריים, כל הכוחות הנסוגים וגם כל הכוחות שהגיעו מדרום הגולן. צפינו בהם נערכים ובונים מערכים דרומה ומזרחה לנו.

ביום שני אחרי הצהרים (15 בחודש) קיבלנו פקודה, לנוע לעבר תל-ענתר ותל-עלקיה (בין כפר נסג' וכפר שאמס). הטנקים שלנו התפרסו ופנו לדרום-מזרח לכיוון התלים האלה ופתחו בקרב-אש, אבל תוך כדי האש ושיפור העמדות עלינו על התלים, והכוח הסורי פשוט נס מפני מספר טנקים. באותו יום שררה הרגשה שאפשר ללכת עד כנכר, ואף עד דמשק, כיוון שכל הכוחות שלהם ברחו לאחור, וכאילו לא עמד איש מולנו.

באותו קרב נפגעו לנו אחרי כיבוש התלים שני טנקים בטילים, ב"סאגרים" או ב"שמלים" ושוב — מפני שלא, "פתחו מרחק". כי רק הכוחות שלנו עלו לעמדה על התלים, והכוחות שהיו באגפים יכלו בקלות, "לדפוק" את עמדות הטילים.

טילי ג'ט תמיד יטילו אימה. אחר-כך ראינו. בעצם מה עשו הסורים: יושב אדם במרחק מה מהטילים עצמם, בתוך עמדה מוגנת היטב, והוא יורה את הטילים. גם אם אתה רואה את מקור היציאה של הטיל, עדיין לא תראה את החייל המכוון. אמנם הטילים האלה מתקדמים לאט, ניתן לראות אותם אבל הקושי הוא למצוא את המפעיל, אם הוא שוכב במקום נסתר בצד. בכל אופן, הטילים הטילו אימה לא מעטה.

שני טנקים נפגעו בטילים, שני טנקים אחרים נסעו לחלץ אותם, ונשארנו בסביבה זו. בלילה חנינו בחניון, ולמחרת

זחל"מי הצנחנים. עשינו פעולת, "רכש" מהירה: כיוון שהובהר שנשארים בשטח, עצרנו ג'יפ והורדנו ממנו ג'ריקן דלק, חי-פשוט בכלי רכב אחרים ומצאנו מעט דלק. מילאנו את זחל"ם המג"ד בדלק, ואז היו לנו זחל"ם פיקוד עם טנקים פרוסים. בהיערכות זו נעצרנו בשטח.

במקום שאנו עצרנו, נוצר אחר-כך בסיס מוצק להגנה מפני העיראקים. שעה שנערכנו שם, המצב עוד לא היה ברור לנו. נאמר שחודרים כוחות ולא ברור מי: סורים? עיראקים? המלה "עיראקים" כבר ריחפה באויר. היה ברור שזה כוח עצום.

ירד הלילה, שהיה לילה חשוך מאוד. בתוך החשיכה פרסנו את הכוחות בקשת משני צדי הצירים לא-טיחה ולמסחרה לכיוון דרום, להקביל את פני האויב. כל הזחל"מים שלא יכלו לזוז, נמצאו ליד הכביש למטה עם כל האנשים שלא פונו. ועוד בעיה: הכוחות נכנסו לעמדות באופן חפז ובשל הריצה המהירה לתפוס את העמדות, לא היה ברור איפה נמצא מי. כל המבנה של גדוד ופולגות, של "אתה שייך לי ואתה שלוי" — נהרס ונעלם.

ובכן, נעצרנו, וגם גדוד הסנטוריונים שרץ לפנינו, נעצר במכוון-אות כפר ג'בא והתחיל להתארגן ולהיכנס למערך במקרה שה-אויב יתקוף. המכה לה ציפו לא הגיעה במהירות כפי שחששו ובינתיים נעצרנו. באותו זמן שלחו לנו גם כוח צנחנים. אותו כוח עלה לכיוון תל-שער לצפות על תנועה משוערת של האויב. לבסוף, בסביבות השעה 2 בלילה הגיע הדלק, אותן משאיית-דלק, שהיו מוכנות לבוא אלינו ונשארו מאחור מעבר לקו הסגול, קיבלו עכשיו הוראה להיכנס. הן נכנסו אלינו והטנקים ירדו אחד אחד לתדלק. הסורים גילו כנראה את התכונה והיה שם ירי קטיושות שנורו על תל-שער, לא על ידנו; בסביבות נקודת התדלוק, לא נפל אף פגז אחד, אבל תל-שער הופגז קשה. אחרי שנסתיים התדלוק, שבו הטנקים לעמדות, פינו את הזירה מהרכב הרך, ובסביבות השעה שלוש וחצי לפנות בוקר (ב-13 באוקטובר) החלו לשמוע קולות של טנקים.

בין פריטי החימוש שלא קיבלנו היה מכשיר תאורה לטלסקופ, כך שלא יכולנו לראות ולירות בלילה. ולעומת זאת הטי-55 מצוידים באינפרא אדום. בסנטוריון ישנה אפשרות זיהוי והארה באינפרא-אדום, אך לנו גם זה לא היה (כמו שאמרתי, אנחנו "ליגה ג'"), וההרגשה היתה מאוד לא נעימה; אנחנו עומדים במצב כל-כך נחות, הגה מולנו אולי ישנם טנקים שמאירים ורואים אותנו כמו על כף היד, ואנחנו עיוורים. כשהתחילו לשמוע את הקולות והטנקים דיווחו ביניהם (המג"ד היה באמצע הזירה לידם) ביקש המג"ד תאורה אך היא האירה אותנו; אחר-כך האירה היטב את האויב והתחילו לראות אותם באים. הם התחילו לירות, ואחרי 15 דקות שהם יורים, אחד המ"פים צועק: "חבריה, אלו טירונים, הם לא יודעים מה שהם עושים, הם יורים בשמים ובאוויר". אחר-כך מישדו צעק בקשר שאלה העיראקים. נתפרק המתח ונוצרה אוירת שמחה, כי ידענו שיש לנו עניין עם חיילים שלא יודעים להפעיל את הכלים שלהם. המג"ד הורה: "לא לירות, תנו להם שיבואו ויתקרבו". וכך קרה. נתנו להם להתקרב ואז נכנסנו לפעולה, וזה הלך בפקודות כגון: "עידו, 150. מימין. דפוק אותו". ועידו מצודד קנה ודופק אותו. השני צועק: "רוני! שים לב, מאחוריך אני רואה טנק נוסע", ורוני מצודד קנה ופוגע בו. ונתנו להם

(16 בחודש) שוב עלו לשם. תחילה קיבלו היתר לבסוע לאחור להתארגנות, אבל באמצע ההתארגנות הוא שוב קראו להם לעזרה (אני אומר „להם” כי אני נפצתי אז מירי ארטילרי). אשר לסורים כלוחמים — הורגש שוגי באופי מלחמתם, הרגשנו את השינוי משלב אל שלב. עד הקו הסגול הסורים היו לוחמים, וזו היתה לחימה קשה וההתקדמות היתה עקב בצד אגודל, היה קשה להתקדם, היו ימים שהתקדמנו 2—3 ק"מ, היה יום של חושניה, שמשעה 10 בבוקר עד 3 אחר-צהריים עמדנו במקום ולא היתה שום תזווה בקרב הזה, וכל הזמן ירו והיו נפגעים וחילצו פצועים. אבל ברגע שעברנו את הקו הסגול, הזרם שטף בדיוק כמו בששת הימים. אתה שומע סיפורים: הצבא הסורי השתנה, הלוחם הסורי הוא לוחם... לדעתי הלוחם הסורי גם בששת הימים היה טוב. היתה להם אז ארטילריה טובה, פחות ארטילריה — אבל טובה. הלוחם הסורי היה טוב — ולמרות זאת מרגע שעברנו את הקו הסגול ההתקדמות שלנו היתה בדיוק כמו בששת הימים.

משהו על הגדוד

שואלים אותי: כמה טנקים ורכב השמיד הגדוד? האמת היא שאצלנו איש לא הלך וספר. אנחנו יודעים שהגדוד פגע בטנקים, אנחנו ראינו אותם. אפשר לספור, לשחזר — ולדעת, זה לא מה שמטריד את הגדוד, וזו גדולתו. איכפת לנו אם הפגיעות היו טובות ובכמה פגזים ירו כדי לפגוע בטנק. אנחנו שואלים את עצמנו אם הגדוד עמד נכון בשלבים הטקטיים השונים, אם ההחלטות היו נכונות, ומה הלקחים. מה זה גדוד? מה זה גדוד טוב, ומדוע אני חושב שאנו גדוד טוב?

נפתח בקטנות, ממעבר הקו הסגול קיבלו הכוחות כל לילה מרק חם, המטבח בישל מרק ומ"פ מפקדה לקח את זה קדימה לכוחות. כל בקשה שהיתה למישהו ביחידה — קיבלו אותה. למשל: מישהו לא היו לו כלי גילוח, למישהו חסר סבון או מישהו היה צריך מגבת — ביום המחרת הכל הגיע אליו. זה עניין של יחסים, זה הצד של שירות אישי יותר. זה מתבטא לא רק בחזית אלא גם אם ניקח את העורף. השליש עלה כל ערב לכוחות לבדוק מה המצב. הניירות היו תמיד מעודכנים: מי ישנו ומי איננו, מה קרה.

היתה לנו כאן פגישה עם פסיכיאטרים וחקרו איך האנשים עמדו בלחץ. אחרי הכל, אנשים עברו ממצב של שאננות להלם של מלחמה ונפגעים וכל הקשור בזה, בלי שום תקופת הכנה. ולפחות בעניין אחד יש תשובה לשאלה הזאת: אף אחד לא רוצה לעזוב את הגדוד. ישנו הרבה בעיות אישיות, אבל לעזוב את היחידה — זה לא.

ועכשיו, לנושא החימוש. הגדוד לא השאיר אף טנק בדרך, פגוע או מקולקל טכנית. ברגע שטנק נפגע והכוחות עברו, צוות החימוש התלבש עליו, פינה אותו, ואם לא ניתן לתקן אותו, הוא פונה לאחור לסדנת טנקים. אם ניתן לתקן אותו, הטנק תוקן והמשיך בעקבות הכוחות כדי להצטרף אליהם. נכנסנו בלילה הראשון עם מספר טנקים, ובסוף המערכה עמדנו עם מספר גדול יותר של טנקים, כלומר, הגדוד נמצא במצב שכל הזמן מספר הטנקים גדל בו. צוות החימוש עבד יום ולילה, ובלבד שהטנקים כל הזמן יבואו בעקבות הכוחות. אף טנק אחד של הגדוד, פגוע טכנית או פגוע באש, לא נשאר בשטח. טנק

שרוף, טנק פגוע — תמיד פונה לאחור. ומבחינת הגדוד, כשאתה עובר בנתיב הקרבות ואינך רואה טנק של הגדוד עומד בצד — זאת מסורת כבר מששת הימים. או פרצנו לרמה ואף טנק של הגדוד לא נשאר בדרך, כל הטנקים פונו אחורה או קדימה, אבל פונו.

נשוב לצד האנושי — אלה הם חבריה שמכירים איש את רעהו, יש תיאום מושלם בין המ"פ למג"ד, ובין המ"פ למ"מ והגדוד עובד כיחידה אחת. יש אָמון הדדי רב, יש ביטחון בכוח הפוקד, ברמה הפוקדת שהיא יודעת מה שהיא עושה.

וזה יש לציין לזכותו של המג"ד, שהוא אישיות יוצאת דופן, גם מבחינת קריאת הקרב וגם מבחינת יכולת הניתוח הפסיכו-לוגי של האנשים שלו, הבנת המוטיבים שלהם, וגם מבחינת הטלת הכוחות. למרות התוקפנות שבה הוא מטיל את האנשים לתוך הקרב, ולמרות הגישה התוקפנית שלו וכל הלחמה שניהל, לא נעדר ממנו היחס לאנשים והשמירה על חיי אדם בכל מחיר. למשל, הגדוד שלנו לא השאיר פצועים בשטח וגם לא הרוגים בשטח. בקרב על התלים, ברגע ש„נדפקו” שני טנקים, המג"ד נתן הוראה לשניים אחרים: „אתם נכנסים ומוציאים את הפצועים”. בקרב חושניה נפגעו שני טנקים שלנו, לא היה ברור אם יש פצועים, או זחל"מ צוות רפואי נסעו לקו האש, מקום שהיו חילופי יריות ובדקו אם יש פצועים בטנקים או לא. ברגע שעלה המג"ד עצמו על מוקש, חולץ על-ידי זחל"מ אחר לאחור. לא נשמע שפצוע נשאר בשטח מאי-יכולת להגיע אליו. יכול להיות שלגדוד שלנו התמזל המזל, שלא היו לו מקרים קריטיים, שצריך היה לעשות מבצע יוצא מגדר הרגיל כדי להציל אנשים, אבל מכל מקום השיטה היא שלא נשאר פצוע בשטח, לא נשאר הרוג בשטח. אם נסכם את מלחמת הגדוד, הוא סבל יחסית מעט אבידות נפש. עוד דבר, ימים ספורים אחרי המלחמה הגיעו חבריה לכל הפצועים מטעם הגדוד. ברגע שהגיעה ידיעה למשפחות על הרוגים, הגדוד התארגן ע"י גיוס אנשים, גם השליש וגם אנשים מבחוץ שעמדו פעם בקשר עם הגדוד, והגיעו למשפחות עוד לפני שצה"ל הגיע אליהם, לא רק להודיע אלא לטפל בהם, והגדוד יצר קרן המטפלת באלמנות ובילדים היתומים. החיילים תרמו כל אחד את דמי הכיס ונאסף סכום גדול.

בסך הכל, היו אבידותינו מעטות-יחסית — ומה עוד בגדוד של כלים נחותים, שהרי ככלות הכל השרמן הוא הטנק הנחות ביותר בזירה. והסיבה למיעוט היחסי באבידות טמונה ביכולת-הלחימה של האנשים, הודות להבנת הקרב וידע-השריון שלהם, והודות לגישה הקרבית של המג"ד. הוא חזר ועמד על העיקרון שלו: אם אתה עומד בעמדה סופך להיפגע, אסור שהקרב יהיה ניית, של עמידה בעמדות, צריך כל הזמן ליצור תנועה, לשנות עמדות, צריך לנסות לאגוף. גיהלת קרב-אש עשרים דקה בעמדה, זו קדימה, במגמה לתקוף; בזה אתה מערער את האויב, מוציא אותו משיווי משקלו. עובדה — התפיסה הזאת הוכיחה את עצמה. מי שעמד בעמדות יום שלם, ראו אותו, ידעו לאן לצפות והוא נפגע, ומי שניהל קרב נייד ותוקפני, אחוז הפגיעות בכליו היה יותר נמוך. בכל מקום, אפילו ביום הראשון, אמר המג"ד: „חבריה, קדימה, לזוז”. החברה זזו מטר-שניים, עשרה-עשרים, וכבר ראית תזווה של היריב, כבר ראית שהאויב מוכרח לגלות את עצמו, או הוא יורה יותר, משנה עמדה, ואתה רואה אותו ויודע מי לפניך.